

УДК:613.314.-053.2.-84

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СІЛЬСЬКОМУ НАСЕЛЕННЮ

Маляр Р.В., Орлова Н.М.

Закарпатська обласна стоматологічна поліклініка, м. Ужгород; Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ

РЕЗЮМЕ: у статті наведені результати соціологічного дослідження, яке дозволило вивчити думку сільського населення Закарпатської області щодо необхідності оптимізації системи стоматологічної допомоги жителям сільських районів.

Ключові слова: стоматологічна допомога, сільське населення, соціологічне дослідження

Вступ. Задоволеність населення організацією медичної допомоги, її доступністю і якістю є пріоритетними індикаторами, моніторинг яких здійснюється на сьогодні у Європейському регіоні ВООЗ [1]. Охорона і зміцнення здоров'я населення є суттєвою складовою невпинного економічного і соціального розвитку, сприяє підвищенню якості життя населення [2].

Актуальність проблеми стоматологічного здоров'я сільського населення визначають висока поширеність стоматологічних захворювань, згортання профілактичних заходів, скорочення державного фінансування стоматологічної допомоги населенню України [3, 4, 5].

Надзвичайна актуальність цієї проблеми пояснюється також тим, що дотепер відсутні наукові розробки, які формують комплексний підхід до реформи стоматологічного сектора охорони здоров'я з метою задоволення потреб сільського населення у стоматологічних послугах, підвищенню їх якості. Соціологічні дослідження, присвячені аналізу стану надання стоматологічної допомоги, проводились в Україні лише серед міського населення [5] і не охоплювали сільське, що обумовлює актуальність та наукову новизну нашого дослідження.

Мета дослідження: вивчити сучасні проблеми стоматологічної допомоги сільському населенню шляхом опитування пацієнтів районних стоматологічних закладів.

Матеріали і методи. Соціологічне дослідження проведене у Закарпатській області у 2008 році за спеціально розробленою програмою, якою було передбачено збір інформації від пацієнтів стоматологічних закладів для з'ясування мотивів звернення населення по стоматологічну допомогу, вивчення їх думки про проблеми, умови роботи і можливості поліпшення роботи стоматологічних установ. Соціологічне опитування проведене шляхом анкетування пацієнтів, які звернулись до районних стоматологічних закладів, та охопило якісно та кількісно репрезентативну вибірку, яка налічувала 4327 сільських жителів із чотирьох районів області (територіально близького до обласного центру – Мукачівського, віддаленого – Рахівського

та 2-х середніх за віддаленістю – Іршавського та Хустського). Статистична обробка результатів соціологічного дослідження передбачала використання методів статистичного групування, табличного зведення, аналізу абсолютних та відносних рядів розподілу, оцінки статистичної вірогідності результатів соціологічного дослідження, графічного зображення.

Результати дослідження та їх обговорення. На основі аналізу матеріалів соціологічного опитування пацієнтів 4-х сільських районів Закарпатської області, які звернулись до районних стоматологічних закладів, було проаналізовано: склад пацієнтів за статтю, віком та соціальною належністю; їх задоволеність та основні причини невдоволеності стоматологічною допомогою, її доступність та своєчасність для сільських жителів; ставлення пацієнтів до запровадження посад лікарів сімейних-стоматологів у сільській місцевості; рівень медичної активності та санітарної грамотності сільського населення з питань збереження стоматологічного здоров'я.

Склад респондентів за статтю та віком був наступним: жінки склали $70\pm 0,7\%$, чоловіки – $30\pm 0,7\%$ серед пацієнтів стоматологічних закладів. Особи у віці від 17 до 29 років становили $21,4\pm 0,6\%$; 30-49 років – $52,2\pm 0,8\%$; від 50 до 64 років – $20,7\pm 0,6\%$ і старше 65 років – $5,7\pm 0,4\%$ серед опитаних.

Важливо відзначити соціальний склад респондентів, які звернулись до бюджетних стоматологічних закладів. Серед усіх опитаних пацієнтів $29,2\pm 0,7\%$ становили працівники селянських господарств; $12,1\pm 0,5\%$ – комерційних структур; $10,4\pm 0,5\%$ – бюджетних; $8,2\pm 0,4\%$ – державних; $10,0\pm 0,5\%$ – безробітні, $13,1\pm 0,5\%$ – учні, $17,0\pm 0,6\%$ – пенсіонери.

За результатами дослідження, повністю задоволені стоматологічною допомогою лише $15,5\pm 0,5\%$ від загальної чисельності респондентів чотирьох районів. Скоріше задоволені, ніж не задоволені – $27\pm 0,7\%$, а $24,7\pm 0,7\%$ скоріше не задоволені; $18\pm 0,6\%$ – не задоволені у повній мірі; $11\pm 0,5\%$ – не змогли відповісти на це запитання.

У найближчому до обласного центру районі області повністю задоволені $21,7 \pm 1,3\%$, у віддаленому $10,3 \pm 1,0\%$ опитаних ($p < 0,05$). По мірі віддалення від центру якість стоматологічного обслуговування знижується.

Як слабку ланку стоматологічної служби респонденти відзначили незадовільне матеріальне забезпечення лікувально-діагностичної бази – $47,9 \pm 0,8\%$, черги – $29,1 \pm 0,7\%$, недостатню кваліфікацію лікарів – $16,7 \pm 0,6\%$, неухвалене ставлення медичного персоналу – $14,3 \pm 0,5\%$.

Було з'ясовано, що одержують допомогу поза населеним пунктом, у якому вони мешкають, – $61,7 \pm 0,7\%$ респондентів.

$99,0 \pm 0,2\%$ пацієнтів не мають вибору та змушені

звертатись до найближчого стоматолога, незалежно від власної думки щодо якості його лікування.

Витрачають час у черзі до стоматолога до 30 хвилин – $6 \pm 0,4\%$; до години – $33,0 \pm 0,7\%$; від однієї до двох годин – $31,7 \pm 0,7\%$; від двох до трьох годин – $17,1 \pm 0,6\%$; понад три години – $12,2 \pm 0,5\%$ опитаних.

Аналіз причин звернень сільського населення за стоматологічною допомогою показав, що $46,7 \pm 0,8\%$ опитаних звернулись до стоматолога з приводу гострого зубного болю; $27,1 \pm 0,7\%$ у зв'язку з необхідністю протезування; $13,1 \pm 0,5\%$ у зв'язку з лікуванням карієсу; $7,6 \pm 0,4\%$ з приводу інших причин і лише $5,5 \pm 0,3\%$ – з профілактичною метою (рис. 1).

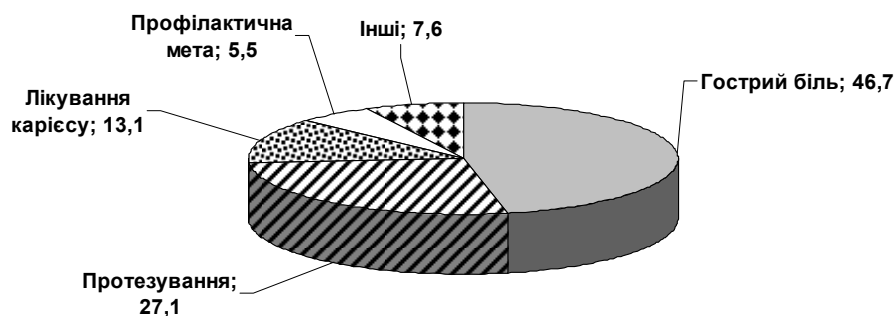

Рис. 1. Структура причин звернень сільського населення за стоматологічною допомогою (у%)

Рідко звертаються пацієнти до стоматолога з приводу лікування захворювань пародонту, хоча поширеність даної патології на території Закарпатської області є високою. Частота клінічно виражених форм захворювань пародонту, які вимагають ортопедичного лікування, коливається від $20,7 \pm 0,6\%$ до $87,3 \pm 0,5\%$.

Серед чинників, які суттєво впливають на задоволеність населення стоматологічною допомогою, важливу позицію обіймає час, витрачений на дорогу до стоматологічного закладу. Більшість пацієнтів ($55,7 \pm 0,8\%$) витрачала на дорогу до стоматологічного закладу понад однієї години. Менше однієї години витрачали $34,1 \pm 0,7\%$ респондентів. Тільки $10,2 \pm 0,5\%$ витрачали на дорогу до стоматологічного кабінету до 30 хвилин.

Слід відзначити, що $62,8 \pm 0,7\%$ респондентів, у разі необхідності, звертались до стоматологічних кабінетів за місцем прописки, а решта $37,2 \pm 0,7\%$ – до інших стоматологічних закладів.

Досить характерною є позиція респондентів щодо лікування на рівні стоматологічних кабінетів, розташованих у здоров'я пунктах, лікарських амбулаторіях за місцем проживання пацієнтів. На питання "Чи хотіли б Ви, щоб основні види стоматологічної допомоги надавались одним лікарем – сімейним стоматологом за місцем Вашого проживання?" $89,7 \pm 0,5\%$ сільських жителів відповіли позитивно і

лише $4,5 \pm 0,3\%$ дали негативну відповідь, а $5,8 \pm 0,4\%$ респондентів не змогли відповісти.

На запитання: "Коли у Вас болять зуби, чи надасте Ви перевагу при зверненні за допомогою державній стоматологічній установі?" дали позитивну відповідь $94,0 \pm 0,4\%$ респондентів. $4,1 \pm 0,3\%$ надають перевагу приватним стоматологічним установам. При цьому слід відзначити, що $67,8 \pm 0,7\%$ респондентів відповіли, що їм доводилось платити за послуги у бюджетному стоматологічному кабінеті.

При вивченні частоти звернень сільського населення за стоматологічною допомогою встановлено, що робить це у разі потреби – $37,9 \pm 0,7\%$ респондентів; $19,2 \pm 0,6\%$ – раз на рік та рідше; $14,5 \pm 0,5\%$ – 2 рази на рік; $28,4 \pm 0,7\%$ – 1 раз на 3 роки.

При аналізі рівня знань та навичок пацієнтів з питань гігієни порожнини рота було встановлено відносно низький рівень санітарно-гігієнічних навичок серед осіб у всіх вікових групах, що дає підстави припустити, що інформованість населення щодо методів профілактики стоматологічних захворювань є низькою і потребує підвищення серед усіх верств населення, оскільки без неї знижується ефективність лікувально-профілактичних заходів. Зокрема, на запитання: "Як Ви виконуєте правила гігієни порожнини рота?" $51,9 \pm 0,8\%$ респондентів відповіли, що чистять зуби регулярно один раз на

день; $28,7 \pm 0,7\%$ – регулярно два рази на день; $29,4 \pm 0,7\%$ – нерегулярно.

Таким чином, за допомогою проведеного соціологічного дослідження вивчена медична активність та санітарна грамотність сільського населення з питань збереження стоматологічного здоров'я, а також з'ясована думка пацієнтів про стан стоматологічної допомоги та виявлені її основні недоліки.

Висновки. У результаті проведеного соціологічного дослідження:

1. Встановлено низький рівень медичної активності та санітарної грамотності сільських жителів з питань збереження стоматологічного здоров'я.

2. Вивчено думку сільського населення щодо організації та якості стоматологічної допомоги, виявлені її недоліки.

3. Визначені недоліки у організації роботи районних стоматологічних закладів, викликані об'єктивними (слабка матеріально-технічна база) і суб'єктивними (порушення принципів етики та деонтології, нечітка організація роботи реєстратури і т.п.) причинами.

4. Пацієнтами підтримано ідею організації у сільській місцевості стоматологічних кабінетів лікарів сімейних-стоматологів з метою подолання організаційних недоліків, поліпшення якості та доступності стоматологічної допомоги.

Результати соціологічного дослідження будуть використані у подальшому при обґрунтуванні можливостей оптимізації стоматологічної допомоги сільському населенню, зокрема при організації кабінетів сімейних стоматологів на селі.

ЛІТЕРАТУРА

1. EUROHIS: Розробка загального інструмента для опитувань у стані здоров'я. – М.: Права людини, 2005. – 193 с.
2. Здоров'я сільського населення та чинники, що його зумовлюють (огляд літератури) / О.М. Голяченко, А.Г. Шулгай, А.Г. Панчишин [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 2. – С. 5-10.
3. Корецький В.Л. Деякі проблеми соціально орієнтованої медицини в сучасних умовах України / В.Л. Корецький // Актуальні проблеми сучасної охорони здоров'я України [матеріали конференції]. – Київ, 2007. – С. 29-33.
4. Корецький В.Л. Результати соціологічних досліджень проблем стоматологічної допомоги серед населення г. Києва / В.Л. Корецький // Думки та ідеї С.А.Томіліна у ХХІ столітті. [Збірка робіт конкурсу за напрямком "Соціальна медицина"]. – Київ, 2005. – С. 23-27.
5. Оценка уровня стоматологического здоровья детей и подростков / Е. А. Парпалей, Т.Е. Бойченко, Е. В. Удовицкая [и др.] // Современная стоматология. -2000. -№3.- С. 49-51.

SUMMARY

SOCIOLOGICAL RESEARCH OF PROBLEMS OF STOMATOLOGY HELP TO THE RURAL POPULATION

Malar R.V., Orlova N.M.

The results of sociological research allowing to study opinion of rural population of the Zakarpatskiy region, in relation to the necessity of optimization of the system of stomatology help to the rural population are resulted in the article.

Key words: stomatology help, rural population, sociological research